

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНОТАЦІЙНОГО ТА РЕФЕРАТИВНОГО ПЕРЕКЛАДУ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

К. О. Шевелько

Київський національний лінгвістичний університет

У статті представлено методичний експеримент, організований з метою перевірки ефективності розробленої методики навчання учнів старших класів анотаційного і реферативного перекладу англійських журнальних статей. Описано перебіг та результати двох серій експериментального дослідження. Проаналізовано два варіанти розробленої методики та доведено ефективність одного з них.

Ключові слова: анотаційний переклад, реферативний переклад, експериментальне навчання.

Е. А. Шевелько. Экспериментальная проверка эффективности методики обучения аннотационному и реферативному переводу учащихся старших классов специализированной школы с углубленным изучением иностранного языка. В статье освещен методический эксперимент, организованный с целью проверки эффективности разработанной методики обучения учащихся старших классов аннотационному и реферативному переводу англоязычных журнальных статей. Описаны ход и результаты двух серий экспериментального исследования. Проанализированы два варианта разработанной методики и доказана эффективность одного из них.

Ключевые слова: аннотационный перевод, реферативный перевод, экспериментальное обучение.

K. Shevelko. Experimental efficiency testing of the methodology of teaching abstract and gist translation to senior schoolchildren specializing in foreign languages. The article displays the methodological experiment organized in order to estimate the effectiveness of the methodology of teaching senior schoolchildren specializing in foreign languages abstract and gist translation of English magazine articles. The development and results of two series of the experiment are described. The author analyses two suggested variants of the methodology and validates the efficiency of one of them.

Key words: abstract translation, gist translation, experimental teaching.

Експеримент як один з методів наукового пізнання є невід'ємним елементом теоретичного дослідження, який базується на ретельному вивченні всіх варіантів досліджуваного явища за умови зрівняння всіх інших факторів (кількість навчальних годин, рівень володіння мовою тощо) [1, с. 352]. Перевірці ефективності різних методів і прийомів навчання письмового перекладу було присвячено низку робіт лінгвістів, методистів і перекладознавців. Так, було експериментально перевірено ефективність методики навчання письмового двостороннього перекладу ділової документації (Т. Д. Пасічник), дистанційного навчання письмового перекладу (О. О. Козленкова), навчання лексичного аспекту письмового перекладу, а саме перекладу англійських фразових дієслів (М. С. Перев'юрткіна). Перевірці ефективності методики навчання наукових і політичних текстів було присвячено дослідження Т. В. Попової та С. В. Трофімової. Л. М. Черноватим було проведено методичний експеримент з метою виявлення й аналізу найтипівіших помилок під час перекладу й розробки на їхній основі критеріїв оцінювання кінцевого результату перекладу. Однак, незважаючи на значний інтерес до проблеми, у наукових та методичних колах усе ще бракує досліджень з навчання різних видів перекладу

в загальноосвітньому навчальному закладі. Отже, **метою** цієї статті є опис організації, перебігу та результатів експериментального навчання учнів старших класів спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземної мови анотаційного перекладу (АП) і реферативного перекладу (РП) англомовних журнальних статей.

Експериментальне навчання ґрунтувалося на основних вимогах до методичного експерименту [6; 12; 22; 26], згідно з якими воно було організовано та проведено відповідно до таких фаз: 1) організація, 2) реалізація – проведення двох серій експериментального навчання, 3) констатація та інтерпретація експерименту – обробка отриманих результатів [12].

Під час проведення *1-ї фази – організації експерименту* – ми визначили критерії оцінювання створеного учнями АП і РП англомовних журнальних статей та обрали метод статистичної обробки результатів експериментального навчання, а також обґрунтували необхідність проведення двох серій експерименту.

Теоретичні положення методики навчання АП і РП лягли в основу розробки та формулювання такої *гіпотези* експерименту: високого рівня сформованості вмінь АП і РП англомовних журнальних статей можна досягти за умови використання розробленої спеціальної підсистеми вправ з урахуванням поетапної організації навчання АП і РП та видів вправ для набуття учнями спеціальних перекладацьких знань, формування навичок і розвитку вмінь у цих видах перекладу, а також вибору оптимальної моделі навчання АП і РП.

Із сформульованої гіпотези випливають такі **наслідки**:

1) ефективність розробленого комплексу вправ забезпечується реалізацією його протягом трьох етапів: вступного, підготовчого та основного;

2) зміст підготовчого та основного етапів залежить від видів вправ, що до них входять; передбачається, що навчання АП і РП англомовних статей може включати вправи для розвитку вмінь у цих видах перекладу шляхом навчання складати анотацію/реферат англомовної статті мовою оригіналу і перекладати її/його рідною (варіанти АП-1 та РП-1 розробленої нами методики) або вправи для навчання здійснювати трансдукцію [5, с. 109–114] під час виконання АП і РП (варіанти АП-2 та РП-2 розробленої нами методики).

Основною метою підготовленого нами експерименту була перевірка ефективності розробленої методики навчання АП і РП статей англомовних журналів для молоді та порівняння ефективності навчання за різними варіантами. На основі цієї мети були визначені такі завдання:

1) обґрунтувати критерії оцінювання вмінь учнів здійснювати АП і РП;

2) підготувати матеріали для перевірки рівня сформованості вмінь учнів здійснювати АП і РП;

3) провести передекспериментальні зрізи для визначення рівня сформованості вмінь складати рідною мовою анотацію та реферат україномовної статті;

4) провести експериментальне навчання АП (перша серія експерименту) і РП (друга серія експерименту) на основі розроблених комплексів вправ з метою визначення оптимального варіанта навчання цих видів перекладу;

5) провести післяекспериментальні зрізи для визначення підсумкового рівня сформованості вмінь учнів здійснювати АП і РП статей англомовних журналів для молоді;

6) інтерпретувати результати експериментального навчання та порівняти ефективність двох варіантів розробленої методики навчання АП і РП.

Експериментальне дослідження передбачало такі **неварійовані умови**:

1) експериментатор (у кожній серії);

2) асистент;

3) вихідний рівень сформованості навичок і вмінь учасників експерименту здійснювати АП і РП в експериментальних групах, що порівнювалися;

4) навчальний матеріал (тексти статей англомовних журналів для молоді) у кожному варіанті методики;

5) тривалість експериментального навчання в кожному варіанті навчання в обох серіях експерименту (по 35 годин у кожній експериментальній групі).

Варійованою умовою експерименту були різні варіанти методики навчання АП і РП англомовних журнальних статей у кожній серії експерименту – варіанти АП-1 і РП-1 в експериментальній групі 1 (ЕГ-1), варіанти АП-2 і РП-2 в експериментальній групі 2 (ЕГ-2). Отже, для експериментального дослідження були сформовані ЕГ, які навчалися за двома варіантами методики на основі розробленої підсистеми і комплексів вправ: навчання за варіантами **АП-1 і РП-1** полягало у виконанні учнями вправ зі створення анотації/реферату англомовної статті мовою оригіналу і вправ з перекладу отриманої анотації/реферату рідною мовою (власне переклад – під час створення ТП) на підготовчому й основному етапах навчання АП і РП. Навчання за варіантами **АП-2 і РП-2** передбачало виконання вправ з формулювання основних положень тексту оригіналу (ТО) мовою перекладу й створення на їх основі вторинного тексту тією ж мовою. Більш детально варіанти методики подано у табл. 1.

Відповідно до висунутої гіпотези і визначених завдань експерименту **об'єктом експериментального навчання** було визначено рівень розвитку вмінь учнів 10–11-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови здійснювати АП і РП англомовних журнальних статей.

Протягом експерименту вміння учнів порівнювалися по вертикалі (до експериментального навчання – скласти анотацію і реферат журнальної статті мовою оригіналу, після нього – виконувати АП і РП) та горизонталі (встановлення ефективності методики навчання в ЕГ, які відрізнялися методикою організації навчання скорочених видів перекладу на підготовчому та основному етапах). Таким чином, за класифікацією П. Б. Гурвича, методичний експеримент був базовим, відкритим, природним і вертикально-горизонтальним [6, с. 28–36].

Таблиця 1

Варіанти методики експериментального навчання анотаційного і реферативного перекладу англомовних журнальних статей

Етап	Варіант АП-1 і РП-1	Варіант РП-2 і РП-2
Вступний	Засвоєння (навчання АП) та актуалізація й узагальнення (навчання РП) учнями знань про навички, уміння та особисті якості, необхідні для здійснення перекладу, досвід і здобутки провідних перекладачів світу, види перекладу, інструментальну базу та ергономіку робочого місця перекладача	
Підготовчий	Виконання окремих етапів анотаційного і реферативного перекладу англомовної журнальної статті: <ul style="list-style-type: none"> • аналіз ТО; • виділення ключових фраз мовою оригіналу; • формулювання основних положень ТО мовою оригіналу; • створення зв'язного тексту (анотації/реферату англомовної статті) мовою оригіналу; • переклад анотації/реферату; • редагування тексту АП/РП англомовної журнальної статті 	Виконання окремих етапів анотаційного і реферативного перекладу англомовної журнальної статті: <ul style="list-style-type: none"> • аналіз ТО; • виділення ключових фраз мовою оригіналу; • переклад ключових фраз; • формулювання основних положень ТО мовою перекладу; • створення зв'язного тексту (анотації/реферату англомовної статті) мовою перекладу; • редагування тексту АП/РП англомовної журнальної статті

Продовження табл. 1

Основний	Виконання анотаційного / реферативного перекладу англomовної журнальної статті шляхом аналізу ТО; виділення ключових фраз мовою оригіналу; формулювання основних положень ТО <i>мовою оригіналу</i> ; створення зв'язного тексту (анотації / реферату англomовної статті) <i>мовою оригіналу</i> ; <i>перекладу анотації / реферату</i> ; редагування тексту АП/РП англomовної журнальної статті	Виконання анотаційного / реферативного перекладу англomовної журнальної статті шляхом аналізу ТО; виділення ключових фраз мовою оригіналу; <i>перекладу ключових фраз</i> ; формулювання основних положень ТО <i>мовою перекладу</i> ; створення зв'язного тексту (анотації / реферату англomовної статті) <i>мовою перекладу</i> ; редагування тексту АП/РП англomовної журнальної статті
----------	--	--

Зважаючи на відмінність між АП і РП, а також необхідність раціонального використання часу, відведеного на експериментальне навчання у межах шкільного спецкурсу з перекладу, ми дійшли висновку про необхідність організувати окремі серії експериментального навчання для кожного виду перекладу, що відображено у табл. 2.

2-га фаза експериментальної перевірки ефективності розробленої методики навчання учнів старших класів АП і РП англomовних журнальних статей, яка включала два передекспериментальні зрізи, дві серії експериментального навчання та два післяекспериментальні зрізи, була реалізована у природних умовах на базі спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземної мови № 207 м. Києва у 2012–2013 та 2013–2014 навчальних роках з учнями 10–11-х класів під час занять зі спецкурсу “Письмовий переклад”. Експеримент тривав 70 академічних годин (1 година на тиждень) і передбачав навчання АП протягом першого й РП протягом другого років експериментального навчання. Як було зазначено вище, у межах експерименту було сформовано дві експериментальні групи (ЕГ-1 і ЕГ-2), учні яких навчалися у 10-му класі під час проведення першої серії та 11-му класі під час проведення другої серії експериментального навчання. Так, у кожній серії експерименту взяли участь 34 учні (по 17 у кожній групі). Відповідно до варійованої умови експерименту, учасники ЕГ-1 навчалися за методикою, яка передбачала використання вправ з компресії англomовних статей англійською мовою, а вправ зі створення перекладу – рідною мовою на підготовчому та основному етапах навчання АП і РП. Навчання ЕГ-2 здійснювалося за другим варіантом методики, згідно з яким вправи з компресії англomовних статей і створення перекладу виконувалися рідною мовою.

Таблиця 2

Структура проведення експериментального навчання анотаційного і реферативного перекладу англomовних журнальних статей

Серія	Етапи експерименту	Час та термін проведення	Кіль-кість годин	Основні завдання
Перша	Передекспериментальний зріз	02.09.2011	2	Визначення рівня сформованості навичок і вмінь створення анотації англomовної статті мовою оригіналу
	Експериментальне навчання	09.09.2011 - 18.05.2012	30	Перевірка ефективності розробленої методики навчання АП

Продовження табл. 2

	Післяекспериментальний зріз	25.05.2012	2	Визначення рівня сформованості навичок і вмінь АП
Друга	Передекспериментальний зріз	07.09.2012	2	Визначення рівня сформованості навичок і вмінь стислого письмового переказу англomовної статті мовою оригіналу
	Експериментальне навчання	14.09.2013 - 17.05.2013	30	Перевірка ефективності розробленої методики навчання РП
	Післяекспериментальний зріз	24.05.2013	2	Визначення рівня сформованості навичок і вмінь РП

Для визначення вихідного, а також досягнутого рівнів сформованості вмінь старшокласників у АП і РП англomовних журнальних статей було необхідно провести передекспериментальний та післяекспериментальний зрізи у кожній серії експериментального навчання, результати яких оцінювалися за певними *критеріями*.

Виходячи з того, що на початок 10-го й 11-го років навчання учні не знайомі з АП і РП як з професійною діяльністю, під час передекспериментальних зрізів ми мали змогу констатувати лише рівень навичок й умінь створення анотації та реферату прочитаної статті мовою оригіналу (як англійською, так і українською). Оскільки психолінгвістичною основою письмового перекладу є мовленнєві вміння у читанні й письмі та спеціальні перекладацькі дії [23], ми скористалися критеріями оцінювання рівня розвитку вмінь письма і доповнили їх додатковими критеріями, які враховують специфіку перекладу як білінгвальної мовленнєвої діяльності. Критерії для оцінювання анотації й реферату англomовної журнальної статті були розроблені на основі аналізу методичних досліджень з питань контролю рівня розвитку іншомовних навичок і вмінь письма [2; 11; 15; 20], зокрема його скороченого виду [10], які свідчать про необхідність виокремлення таких показників успішного створення письмового продукту, як змістовність, лексичне наповнення, дотримання граматичних, орфографічних і пунктуаційних норм, достатнє й адекватне використання засобів міжфразового зв'язку [2, с. 148; 11, с. 122; 15, с. 136; 20, с. 134], повнота розуміння тексту, наявність другорядної інформації, наявність змістових переключень, привнесення особистісної інформації та уміння компресувати інформацію [9, с. 130]. Зазначені вище критерії були доповнені, уточнені параметрами та організовані таким чином: 1) *змістовність*: змістова точність і повнота передачі змісту ТО; 2) *жанрова відповідність*: використання основних прийомів смислового згортання, дотримання композиції та використання мовленнєвих кліше, притаманних анотації (для анотації), використання засобів міжфразового зв'язку (для реферату), відсутність особистісних та/чи оціночних суджень і відсутність другорядної інформації; 3) *мовне оформлення*: лексична правильність, граматична правильність, дотримання норм орфографії та пунктуації; 4) *позамовне оформлення*: правильність оформлення абзаців, обсяг висловлювання.

Під *змістовністю* ми розуміємо відповідність вторинного тексту, створеного учнями, змісту ТО, компресію якого вони здійснюють. Ця відповідність знайшла відображення у змістовій точності тексту анотації чи реферату, повноті передачі змісту статті, правильному визначенні таких її елементів, як тема, мета написання, головна й другорядна думки та висновки/рекомендації автора (для анотації) й відображення всіх основних положень ТО у вторинному тексті (для реферату).

Критерій *жанрової відповідності* враховує здатність у стислій, обмеженій за обсягом формі “прорекламувати” (анотація) чи розкрити (реферат) основний зміст статті потенційному читачеві. У створеній учнями анотації необхідно враховувати дотримання чіткої композиційної структури та використання необхідних мовленнєвих кліше. Щодо оцінювання реферату, визначним показником є адекватне використання засобів міжфразового зв’язку під час стислого письмового викладу змісту статті. У межах вимог до обох видів письма контролю також підлягають уміння створювати суб’єктивне висловлювання, яке може бути реалізовано шляхом використання лише фактологічної інформації у вторинному тексті.

Мовне оформлення передбачає коректний відбір та використання лексики, а також дотримання граматичних, орфографічних і пунктуаційних норм у кінцевому варіанті анотації та реферату.

Критерій *позамовного оформлення* реалізується в оцінці правильності технічного оформлення кінцевого варіанта тексту анотації чи реферату – дотримання абзаців та вирівнювання заголовку по центру, а також дотримання обмеження в обсязі письмового висловлювання, яке обумовлене жанровою специфікою обох видів письма і складає не більше 500 друкованих знаків для анотації й 20–30% від обсягу оригіналу для реферату.

Кожному з виділених критеріїв присвоєно бали відповідно до питомої ваги у загальній системі критеріїв оцінювання. Так, за змістовність і дотримання мовного оформлення учні могли отримати максимально по 25 балів, за жанрову відповідність – 40, а за позамовне оформлення – 10 із загальних 100 балів. Як видно з поданого розподілу, найбільша кількість балів надається за дотримання критерію жанрової відповідності як найважливішого показника успішності виконання завдання передекспериментального зрізу.

Для розробки критеріїв, необхідних для оцінювання результатів післяекспериментальних зрізів, ми скористалися розробками методистів і перекладознавців з питань оцінювання письмового перекладу [7; 8; 10; 13; 14; 17; 18; 21; 23], які засвідчили, що для визначення рівня розвитку навичок і вмінь письмового перекладу необхідно насамперед враховувати такий показник, як змістовий аспект тексту перекладу (ТП), який залежить від повноти розуміння ТО перекладачем [17; 21], а також рівня смислової еквівалентності й адекватності передачі ТО мовою перекладу [23, с. 237]. У межах цього критерію Л. Л. Лагішев пропонує також враховувати відсутність змістових перекручень, яка призводить до одного з суттєвих недоліків у трансляції змісту ТО у ТП [10, с. 164]. Наступний критерій, який об’єднує погляди дослідників, – це точність передачі комунікативних намірів автора ТО й урахування очікувань адресата/вимог замовника ТП [10; 13; 23], яка передбачає відповідність мовленнєвій ситуації, у межах якої буде використано ТП. Дотримання цього критерію неможливе без урахування жанрових і стилістичних особливостей тексту, що перекладається, оцінка яких реалізується у межах критеріїв жанрово-стилістичної відповідності [7; 14] або ступеня відповідності ТП дискурсивним та жанровим характеристикам ТО [23]. Окреслюючи формальний (мовний, на відміну від мовленнєвого) бік виконання письмового перекладу, згадані автори визнають за необхідне враховувати правильність мовного (лексична, граматична й стилістична еквівалентність) [7; 13; 14; 17; 21], а також позамовного [13] оформлення під час перекладу.

Розглядаючи АП і РП як особливий вид письмового перекладу, у кінцевому результаті якого учень створює анотацію чи реферат англomовного тексту мовою перекладу, ми можемо констатувати, що написання анотації/реферату й АП/РП характеризується наступністю, в якій переклад розташований на вищому щаблі, оскільки передбачає складнішу структуру необхідних навичок і вмінь, а тому потребує складнішої системи критеріїв оцінювання. Незважаючи на те що написання анотації/реферату і АП/РП належать до різних видів мовленнєвої діяльності, в обох процесах має місце мовна трансформація, яка полягає у переробці ТО й продукуванні якісно нового тексту, а тому в обох випадках слід присвятити

достатньо уваги лексичній та граматичній точності під час створення вторинного тексту для забезпечення лексичної та граматичної відповідності між ТО і ТП та уникнення переключень у змістовому контексті. Під час передекспериментальних зрізів ця вимога була реалізована у межах критерію мовного оформлення. У системі оцінювання робіт післяекспериментальних зрізів цей критерій було трансформовано в адекватність і еквівалентність перекладу, який передбачав відбір і використання учнями необхідних лексичних і граматичних засобів під час виконання перекладу статті. Щодо врахування особливостей АП і РП, ми погоджуємося з думкою Л. М. Черноватого про те, що оцінювання продукту такого перекладу слід здійснювати за тими самими принципами, що й у еквівалентному перекладі з відповідною поправкою на специфіку гетеровалентного виду [23, с. 246]. Ця специфіка була врахована нами у групі критеріїв, які визначають жанрову відповідність.

Отже, такі показники оцінювання якості написання анотації та реферату, як точність передачі змісту та логіки ТО, врахування жанрових особливостей ТП та позамовне оформлення ТП, були використані нами під час оцінювання АП і РП у післяекспериментальних зрізах першої і другої серій експериментального навчання. Зауважимо, що параметри критерію “мовна правильність” набули дещо іншого значення, оскільки вони повинні були забезпечити доречність використаної лексики і граматики в умовах не моно-, а білінгвальної діяльності, якою є переклад. Саме тому параметри “відповідність використаної лексики” та “відповідність використаної граматики” стали параметрами у межах критерію “Адекватність і еквівалентність перекладу”, яка у системі оцінювання анотації і реферату мала назву “Мовна правильність”. Оскільки дотримання норм орфографії та пунктуації не мають відношення до адекватності й еквівалентності перекладу, ми вирішили перенести цей параметр оцінювання АП і РП до критерію “Позамовне оформлення ТП”.

Для математичної інтерпретації оцінки письмового перекладу було використано принцип нарахування балів залежно від повноти дотримання критеріїв і параметрів, визначених вище. Так, за дотримання критерію змістовності учні отримували 25 балів, за жанрову відповідність – 40, за адекватність і еквівалентність перекладу – 20 та за позамовне оформлення ТП – 15 балів.

Виділені критерії оцінювання кожного учасника експерименту дали змогу об’єктивно оцінити вміння створювати анотацію і реферат під час передекспериментальних зрізів та АП і РП під час післяекспериментальних зрізів двох серій експериментального навчання. Так, було здійснено підрахунок загальної кількості набраних балів за кожний із виділених критеріїв, на основі чого був обчислений коефіцієнт навченості за формулою В. П. Беспалька. Рівень вважався задовільним за умови коефіцієнта навченості більшого, ніж 0,7, що визначалося за формулою $K=Q / N$, де Q – кількість правильних відповідей, а N – загальна кількість завдань [3]. Якщо максимально можливу кількість балів, набраних учнем, порівняти до 1 (100%), то нижня межа навченості становитиме 0,7 (70%), тобто 70 балів. Отже, за цими розрахунками, результати виконання завдань зрізів, оцінені в 0-69 балів, вважалися “незадовільними” й свідчили про недостатній рівень навченості учнів.

На початку кожної серії навчання учням було запропоновано написати анотації до статей “The Albuquerque Balloon Festival” [27] та “З’явився новий спосіб перелетіти на Труханів” [16] (перша серія) і реферати статей “Beyond the Final Frontier” та “В Японії з павутини сплели струни для скрипки” [4] (друга серія) мовою оригіналу. Усі роботи у межах двох передекспериментальних зрізів були перевірені й оцінені відповідно до представлених вище критеріїв. У ході підрахунку результатів передекспериментальних зрізів обох серій експерименту за кінцевий показник успішності було взято середні дані, отримані шляхом знаходження середнього арифметичного між балами, які отримали учні за написання анотації/реферату української та англійської статей (результати представлено у табл. 3). Результати

передекспериментальних зрізів, проведених в усіх ЕГ, дали змогу визначити вихідний рівень сформованості навичок і вмінь написання анотації/реферату статті мовою оригіналу, який було обчислено за допомогою коефіцієнта навченості за формулою В. П. Беспалька ($K=A/N$, де А – кількість правильних відповідей, а N – максимально можлива кількість балів) [3].

Отже, на основі формули В. П. Беспалька, середній коефіцієнт навченості для обох ЕГ під час першої серії експерименту виявився недостатнім за критеріями “жанрова відповідність” (типові помилки – недотримання чіткої композиційної структури анотації, копіювання фраз і цілих речень ТО, включення другорядної інформації до анотації статті) та “позамовне оформлення” (типові помилки – недотримання обсягу анотації та вимог щодо оформлення абзаців і вирівнювання заголовку по центру).

Для завдання передекспериментального зрізу другої серії експерименту ці показники були дещо вищими, що пояснюється набутим рівнем сформованих умінь компресії під час АП, на основі яких формуються навички й уміння РП, послідовністю і наступністю у структурі експериментального навчання та вищим рівнем розвитку умінь у читанні та письмі учнів на 11-му році навчання порівняно з 10-м. Низький рівень показників у передекспериментальному зрізі цієї серії експерименту був зумовлений лише недостатньо коректним позамовним оформленням учнями рефератів, яке знайшло вираження у нехтуванні дотриманням абзаців і перевищенні обмежень в обсязі вторинного тексту (критерій “позамовне оформлення”). У таблиці 3 представлено середні показники передекспериментальних зрізів обох серій експерименту за всіма визначеними критеріями.

Таблиця 3

Середні показники передекспериментальних зрізів рівня сформованості умінь написання анотації і реферату статті

Серія експерименту	Індекс групи	Бали за окремими критеріями				За всіма критеріями	
		Змістовність	Жанрова відповідність	Мовна правильність	Позамовне оформлення	Бали	Середній коефіцієнт навченості
I	ЕГ-1	17,67	24,62	19,21	5,15	66,65	0,667
	ЕГ-2	17,42	25,79	21,24	5,27	69,71	0,697
II	ЕГ-1	20,86	28,50	19,50	4,94	73,80	0,738
	ЕГ-2	19,77	31,88	17,97	6,60	76,22	0,762
Максимальні показники		25	40	25	10	100	1

Недостатній рівень коефіцієнта навченості у зазначених вище критеріях підтвердив необхідність виконання учнями спеціально розроблених комплексів вправ для досягнення необхідного рівня розвитку відповідних умінь АП і РП, що було реалізовано у власне експериментальному навчанні. Вправи всіх етапів першої й другої серій експериментального навчання (вступного, підготовчого та основного) представлено у навчально-методичних посібниках [24; 25].

Відповідно до укладеної робочої програми експериментального навчання в кінці першої і другої серій навчання було проведено післяекспериментальні зрізи, які передбачали оцінювання рівня сформованих навичок і умінь в АП і РП за розробленими критеріями.

Як завдання післяекспериментального зрізу першої серії учням було запропоновано виконати АП статті “Going Underground” [28], другої серії – РП статті “5 common myths about career exploration” [29]. Наведемо середні бали, набрані учнями, відповідно до кожного критерію, а також середній коефіцієнт навченості за формулою В. П. Беспалька, яка вже була застосована під час аналізу результатів передекспериментальних зрізів (див. табл. 4).

Як свідчать дані табл. 4, під час післяекспериментальних зрізів двох серій експерименту обидві ЕГ продемонстрували рівень навченості вищий, ніж 0,7 за В. П. Беспальком за всіма критеріями. Отримані результати дають нам підставу простежити якісні зміни у рівні сформованості навичок й умінь учнів, які відбулися під час експериментального навчання. Для підтвердження цього наведемо підрахунки приросту за окремими критеріями та його загальні показники.

Таблиця 4

Середні показники післяекспериментальних зрізів рівня сформованості умінь анотаційного і реферативного перекладу англomовної журнальної статті

Серія експерименту	Індекс групи	Бали за окремими критеріями				За всіма критеріями	
		Змістовність	Жанрова відповідність	Адекватність перекладу	Позамовне оформлення	Бали	Середній коефіцієнт навченості
I	ЕГ-1	22,53	36,94	14,00	12,88	86,35	0,864
	ЕГ-2	23,12	37,76	18,24	13,24	92,36	0,924
II	ЕГ-1	21,24	32,41	14,53	11,23	79,41	0,794
	ЕГ-2	24,06	36,70	15,53	12,00	88,29	0,883
Максимальні показники		25	40	20	15	100	1

У процесі аналізу даних передекспериментальних і післяекспериментальних зрізів першої і другої серій експериментального навчання було зафіксовано приріст за всіма критеріями, що відобразилося у зростанні середнього коефіцієнта навченості у всіх ЕГ (див. табл. 5). Ці результати підтвердили високий дидактичний потенціал розроблених комплексів вправ для навчання учнів АП і РП англomовних журнальних статей.

Нагадаємо, що учні ЕГ-1 навчалися за варіантами АП-1 та РП-1 методики, які передбачали створення анотації/реферату ТО мовою оригіналу та їх подальший переклад на підготовчому й основному етапах навчання АП і РП. Учасники ЕГ-2 навчалися за варіантами АП-2 та РП-2 методики, згідно з якими учні перекладали ТО рідною мовою вже під час його компресії, отже, створення зв'язного тексту АП/РП здійснювалося мовою перекладу. Аналізуючи дані зведеної таблиці по вертикалі, можемо констатувати, що ЕГ-1 продемонструвала менший приріст, ніж ЕГ-2 в обох серіях експериментального навчання (див. табл. 5), що дає нам підстави говорити про більшу ефективність другого варіанта методики навчання АП і РП. Отже, вищезазначене дає нам підстави зробити висновок про те, що виконання вправ на створення АП і РП одразу мовою перекладу після читання ТО є ефективнішим і доцільнішим, ніж виконання вправ для навчання АП і РП з проміжним етапом складання анотації/реферату мовою оригіналу.

Достовірність отриманих результатів було перевірено шляхом підтвердження або спростування вищезазначеної ймовірності за допомогою критерію φ^* – кутового перетворення Фішера [19, с. 158–163].

Таблиця 5

Зведені результати передекспериментального і післяекспериментального зрізів першої і другої серій експерименту

Серія експерименту	Індекс групи	Передекспериментальний зріз		Післяекспериментальний зріз		Приріст	
		Бали	Середній коефіцієнт навченості	Бали	Середній коефіцієнт навченості	Бали	Середній коефіцієнт навченості
I	ЕГ-1	66,65	0,667	86,35	0,864	19,7	0,197
	ЕГ-2	69,71	0,697	92,36	0,924	22,65	0,227
II	ЕГ-1	73,8	0,738	79,41	0,794	5,61	0,056
	ЕГ-2	76,22	0,762	88,29	0,883	12,07	0,121
Максимальні показники		100	1	100	1	-	-

Зважаючи на те, що всі учасники експериментального навчання досягли достатнього рівня навченості, а більшість результатів післяекспериментальних зрізів ЕГ-1 і ЕГ-2 були значно вищими, ніж коефіцієнт 0,7 (ЕГ-1 – 0,864 і 0,794, ЕГ-2 – 0,924 і 0,883), у межах цього дослідження ми вважали “ефектом” коефіцієнт навченості 0,9, а “відсутністю ефекту” – недосягнення цього коефіцієнта. Для визначення того, наскільки відрізняється частка студентів, що досягли коефіцієнта навченості 0,9 в ЕГ-1 і ЕГ-2, за даними післяекспериментального зрізу **першої серії експериментального навчання** ми сформулювали статистичну гіпотезу H_0 про те, що частка осіб, які досягли коефіцієнта навченості 0,9, в ЕГ-2 більша, ніж в ЕГ-1, і гіпотезу H_1 , яка стверджує, що частка осіб, які досягли коефіцієнта навченості 0,9, в ЕГ-1 більша, ніж в ЕГ-2.

Далі за формулою статистичної обробки даних, запропонованою О. В. Сидоренко [19, с. 158–163], ми визначили емпіричне значення φ^*_{emp} , у результаті чого отримали значення 2,57, що у порівнянні з критичними значеннями $\varphi^*_{кр}$ 1,64 (p 0,05) та 2,31 (p 0,01) підтверджує гіпотезу H_1 , відповідно до якої частка осіб, які досягли коефіцієнта навченості 0,9, в ЕГ-2 більша, ніж в ЕГ-1, що продемонстровано на рис. 1.

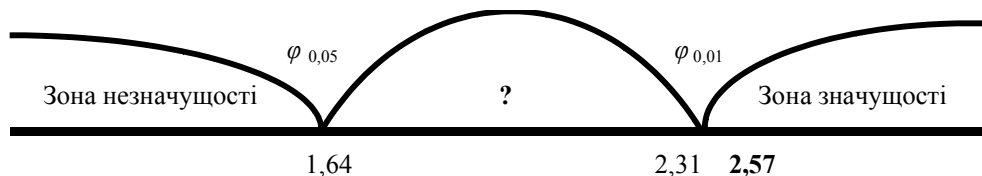

Рис. 1 “Вісь значущості”
(обчислення ефективності комплексу вправ для навчання анотаційного перекладу англomовних журнальних статей)

За тим самим принципом було перевірено достовірність отриманих результатів експерименту **другої серії експериментального навчання** (РП). Статистичні гіпотези H_0 і H_1 залишилися сталими, отже, за згаданою вище формулою статистичної обробки даних було визначено емпіричне значення $\varphi^*_{емп}$ 3,29, яке порівняно з критичними значеннями $\varphi^*_{кр}$ 1,64 (p 0,05) та 2,31 (p 0,01) вдруге підтвердило гіпотезу H_1 , згідно з якою частка осіб, що досягли коефіцієнта навченості 0,9, в ЕГ-2 більша, ніж в ЕГ-1, що графічно демонструє рис. 2.

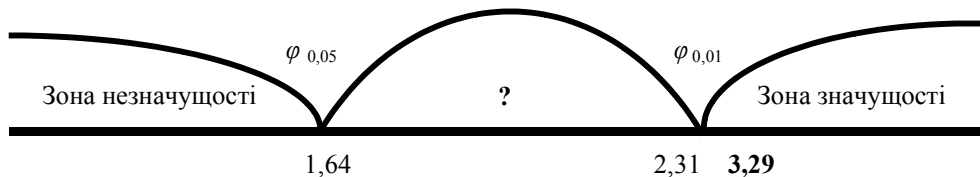

Рис. 2. “Вісь значущості”
(обчислення ефективності комплексу вправ
для навчання реферативного перекладу англomовних журнальних статей)

Отже, результати проведеного експерименту підтвердили висунуту гіпотезу: високого рівня сформованості вмій АП і РП англomовних журнальних статей можна досягти за умов 1) використання розробленої спеціальної підсистеми вправ з урахуванням поетапної організації навчання АП і РП, 2) видів вправ для набуття учнями спеціальних перекладацьких знань, формування навичок і розвитку умінь у цих видах перекладу і 3) вибору оптимальної моделі навчання АП і РП.

Таким чином, наведений у статті опис організації, перебігу та результатів експериментального навчання дає підстави стверджувати, що розроблена методика навчання учнів старших класів спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземної мови АП і РП англomовних журнальних статей є ефективною. Отримані результати відкривають перспективи подальшого теоретичного й практичного дослідження проблеми навчання перекладу учнів середньої школи, зокрема його інших видів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Беженар І. В. Методика навчання майбутніх філологів англійського писемного мовлення з використанням мовного портфеля : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Беженар Ірина Володимирівна. – К., 2012. – 324 с.
3. Беспалько В. П. Опыт разработки и использования критериев качества усвоения знаний / В. П. Беспалько // Советская педагогика. – 1968. – № 4. – С. 52–69.
4. В Японії з павутини сплели струни для скрипки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2012/03/120305_spider_strings_rl.shtml
5. Вейзе А. А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста: учеб. пособие / А. А. Вейзе – М. : Высш. шк., 1985. – 127 с.
6. Гурвич П. Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков: Спецкурс / П. Б. Гурвич // Владимирск. гос. пед. ин-т им. П. И. Лебедева-Подольского. – Владимир, 1980. – 104 с.
7. Козленкова Е. А. Методические основы создания курса дистанционного обучения письменному переводу в системе дополнительного образования (английский язык, неязыковой вуз, квалификация “Переводчик в сфере профессиональной коммуникации”) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Е. А. Козленкова. – М., 2009. – 27 с.

8. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. 2-е изд., испр. / В. Н. Комиссаров. – М. : Р. Валент, 2011. – 408 с.
9. Корж Т. М. Навчання студентів вищих технічних навчальних закладів анотування англійських професійно орієнтованих текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Корж Тетяна Миколаївна. – Севастополь, 2008. – 256 с.
10. Латышев Л. К. Перевод: теория, практика и методика преподавания: Учебник для студ. перевод. фак. высш. учеб. заведений. / Л. К. Латышев, А. Л. Семенов. – 4-е изд., стер. – М. : Издательский центр “Академия”, 2008. – 192 с.
11. Литвин С. В. Навчання учнів старшої загальноосвітньої школи писемного спілкування англійською мовою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Литвин Світлана Володимирівна. – К., 2005. – 192 с.
12. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков : учебное пособие [для филол. фак. вузов] / М. В. Ляховицкий – М. : Высшая школа, 1981. – 159 с.
13. Пасічник Т. Д. Методика навчання майбутніх філологів писемного двостороннього перекладу комерційних листів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Пасічник Тетяна Дмитрівна. – К., 2011. – 300 с.
14. Перевёрткина М. С. Методика обучения переводу английских фразовых глаголов студентов переводческого отделения (3–5 курсы) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / М. С. Перевёрткина. – СПб, 2010. – 26 с.
15. Писанко М. Л. Формування англомовної соціокультурної компетенції у студентів мовних спеціальностей на базі німецької мови як першої іноземної : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Писанко Марія Леонідівна. – К., 2008. – 368 с.
16. Поливач М. З'явився новий спосіб перелетіти на Труханів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://soli.com.ua/2012/08/08/zyavyvsya-novuj-sposib-pereletity-na-truhaniv/>
17. Попова Т. В. Методика обучения студентов неязыковых вузов письменному переводу научных текстов (на материале немецкого языка): автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Т. В. Попова. – СПб., 2008. – 25 с.
18. Семенов А. Л. Основы общей теории перевода и переводческой деятельности: Учеб. пособие для студ. лингв. вузов и фак. / А. Л. Семенов. – М.: Издательский центр “Академия”, 2008. – 160 с.
19. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : ООО “Речь”, 2002. – 350 с.
20. Синекон О. С. Методика інтерактивного навчання англійського писемного мовлення майбутніх фахівців з інформаційної безпеки з використанням комп'ютерних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Синекон Оксана Степанівна. – К., 2010. – 370 с.
21. Трофимова С. В. Методика обучения общественно-политическому письменному переводу на языковом факультете : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Трофимова Светлана Вячеславовна. – М., 1972. – 156 с.
22. Цетлин В. С. Эксперимент в методических исследованиях / В. С. Цетлин // Иностранные языки в школе. – 1958. – №2. – С. 60–70.
23. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.
24. Шевелько К. О. Навчання перекладу учнів старших класів шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови. Частина 1 / К. О. Шевелько, М. Л. Писанко // Бібліотечка журналу “Іноземні мови”. – Вип. 3/2013. – К. : Ленвіт, 2013. – 60 с.

25. Шевелько К. О. Навчання перекладу учнів старших класів шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови. Частина 2 / К. О. Шевелько, М. Л. Писанко // Бібліотечка журналу “Іноземні мови”. – Вип. 4/2013. – К. : Ленвіт, 2013. – 64 с.
26. Штульман Э. А. Методический эксперимент в системе методов исследования. – Воронеж: Изд-во Воронеж. у-та, 1976. – 156 с.
27. The Albuquerque Balloon Festival. USA Today. [Електронний ресурс]. Ї Режим доступу до джерела : <http://www.usatoday.com/story/travel/destinations/2013/10/04/albuquerque-international-balloon-fiesta-2013/2916479/>
28. Parker G. Going Underground. The Official Magazine Britain. – London, 2013. – Vol. 81. – Issue 1. – P. 33–39. – №4.
29. Phillips P. 5 common myths about career exploration. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.nextstepu.com/common-myths-career-exploration.art>